

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۴/۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۵/۱۷

چکیده

زمینه و هدف: بی‌شک پیامدهایی از قبیل احساس ترس، ناامنی به آینده، اختلالات انطباقی، رفتاری و اخلاقی در پی خواهد داشت. از آنجا که نماز، دعا، نیایش در فرهنگ اسلام ذکر محسوب می‌شوند و برابر آیات و روایات اذکار به عنوان یک سپر حمایتی انسان را در برابر مسایل و بلاها حفظ می‌نماید، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین عمل به باورهای دینی با امنیت اجتماعی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر می‌باشد. نمونه آماری این تحقیق شامل ۱۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ می‌باشد.

روش: این پژوهش توصیفی همبستگی بوده است. در این تحقیق عمل به باورهای دینی به عنوان متغیر مستقل (متغیر پیش‌بینی) و امنیت اجتماعی متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. برای جمع‌آوری داده از پرسشنامه سلامت عمومی، و پرسشنامه معبد و برای تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون T مستقل استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج مولفه نشان داد مقدار همبستگی ۰/۵ و ارزش P برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد. از این رو، فرضیه صفر رد می‌شود و فرضیه تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد و بنا بر این بین متغیر عمل به باورهای دینی با امنیت اجتماعی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و همین‌طور T مربوط به محل باورهای دینی و امنیت اجتماعی با توجه به درجه آزادی ۹۸ و کوچک‌تر از تعداد T در سطح ۰/۰۵ می‌باشد. بنا بر این میان دو گروه از دانشجویان دختر و پسر از نظر عمل به باورهای دینی و امنیت اجتماعی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر تفاوت معناداری وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: باورهای دینی، امنیت اجتماعی، دانشجویان، دانشگاه آزاد

مقدمه و بیان مسئله

دانشجویان به آرامش، امنیت و سلامت روانی نیاز دارند، زیرا در سایه آرامش و امنیت می‌توانند به رشد و پیشرفت تحصیلی، اهداف عالی و سجایای اخلاقی برسند. از سویی دیگر، امنیت و سلامت روانی در گرو جلوگیری از علل و عوامل شرایط تنش‌زا در بین دانشجویان نهفته است. به یقین می‌توان گفت سلامت و امنیت روانی، اجتماعی مهم‌ترین نیاز روزافزون همه دانشجویان است. زیرا غالب دانشجویان در دنیای امروز از ناامنی روانی، اضطراب و افسردگی رنج می‌برند و اگر آنها در پی درمان واقعی خویش است باید خودفریبی نکرده و در پی راه حل‌های بیهوده نباشد. چرا که احتمال می‌رود دلمشغولی به مطالعه دروس دانشگاهی دانشجویان را از پرداختن به درون و باطن و خدای خود دور ساخته و به مرور زمان دچار خستگی و افسردگی گردد که یکی از آنها انجام ندادن فرایض معنوی و اقامه نکردن نماز می‌باشد.

در میان آموزه‌های دینی، عبادت و ذکر خدا از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و در ایجاد نظم و انضباط و ایجاد امنیت اجتماعی و بهداشت روانی و سلامت روانی افراد نقش اساسی دارد؛ چنان‌که بعضی از بزرگان فرموده‌اند: تا زمانی که سلامت و بهنجاری

^۱ - استادیار گروه برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی کازرون، کازرون، ایران. hrmotamed@yahoo.com

^۲ - دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی کازرون، کازرون، ایران m.khorshidi@gmail.com (نویسنده مسئول)

اعتقادی حاصل نشود، امنیت روانی و اجتماعی هم حاصل نمی‌گردد (مطهری، ۱۳۸۵). از نظر روانشناسان، بیشتر بیماری‌های روانی که از فشارهای روانی و ناکامی‌های زندگی برمی‌خیزد، در میان افراد غیرمذهبی دیده می‌شود. کارل یونگ می‌گوید: در طول سال‌ها درمان بیماری‌های روانی، حتی یک بیمار را ندیدم که مشکل اساسی‌اش نیاز به گرایش دینی در زندگی نباشد. به جرئت می‌توان گفت همه بیماران روانی به این دلیل بیمار شده‌اند که از درون‌مایه‌های دینی در زندگی بی‌بهره بودند و تنها وقتی به طور کامل درمان شدند که به دین و دیدگاه‌های دینی بازگشتند (پناهی، ۱۳۸۴، ص ۱۵۹). افراد مذهبی به هر نسبت که ایمان محکمی داشته باشند، از بیماری روانی دورتر هستند. از این رو، یکی از پی‌آمدهای زندگی در عصر حاضر که برآمده از ضعف ایمان مذهبی است، افزایش بیماری‌های روانی و عصبی است که نتیجه آن عدم امنیت و ناامنی در جامعه می‌باشد.

شاید کسی دقیقاً از چگونگی ارتباط معنویت با امنیت اجتماعی آگاه نباشد، اما عقیده بر این است که بدن و ذهن با یکدیگر ارتباط دارند. برخی تحقیقات نشان می‌دهد که فاکتورهایی مانند باورهای مثبت، آرامش و توانمندی که از اعتقادات مذهبی، دعا بدست می‌آیند، اثر شفابخش دارند و باعث بهبود میشوند (مطهری ۱۳۷۵).

ارتقاء سلامت روان ممکن است بیماری را درمان نکند، اما حس بهتری را در بیمار ایجاد کرده در رویارویی یا بیماری، ناملایمات و ناامنی‌ها، درگیری‌ها و حتی مرگ به او کمک کند. معنویت، ایمان، حضور در مکان‌های مذهبی عملکرد سیستم ایمنی را به طریقی که قابل سنجش باشد مانند افزایش گلبولهای سفید خون بهبود می‌بخشد. در مورد سلامت، زمانی که بدن احساس امنیت می‌کند و در آرامش قرار دارد سیستم عصبی قادر است آرامش خود را حفظ نموده و طبیعی باشد. معنویت مرحله‌ای است که در آن معنا، امید، آسایش و آرامش درون را در می‌یابیم. بسیاری از افراد از طریق اعتقادات مذهبی به آن دست می‌یابند. معنویت، فعالیتهای مذهبی و عمل به دستورات اسلام، می‌تواند سلامتی روحی و جسمی را برای ما به ارمغان بیاورد (جوادی آملی، ۱۳۸۷).

اعتقادات مذهبی در پیش‌گیری اقلالات روحی و روانی نقش مهمی دارد. بنیامین راش، روانشناسی مشهور می‌نویسد: «مذهب آنقدر برای پرورش سلامت روح اهمیت دارد که هوای برای تنفس». مذهب به انسان کمک می‌کند تا معنای حوادث زندگی، مخصوصاً حوادث دردناک و اضطراب‌انگیز را بفهمد (خسروی، ۱۳۸۷).

دین به مومنان و معتقدان خود می‌آموزد که چگونه با مجموعه‌ی عظیم جهان که پیش از فرد شکل گرفته و قوانین خود را بر او تحمیل کند، سازگاری می‌یابد (احمدی، ۱۳۷۴).

از نظر روانشناسان آرامش روانی و احساس رضایت از زندگی از ویژگی‌های اساسی در افراد سالم و بهنجار است. بررسی حالات و روحیات فرد با ایمان نیز حاکی از آرامش خاطر و صفای درونی‌شان است (جیمز، ترجمه‌ی قاضی، ۱۳۷۲). و درون فرد مومن روش از نور حقیقت و سرشار از لذت معنوی است (مطهری، ۱۳۷۵). آیات قرآن کریم نیز بر این نکته تاکید می‌گذارد. بعنوان مثال در سوره رعد آیه ۳۸ قرآن کریم آمده است که «الذین آمنوا تطمئن القلوبهم بذكر الله الا بذكر الله تطمئن القلوب» آنها به خدا ایمان آورده و دل‌هایشان به یاد خدا آرام می‌گیرد، آگاه باشید که تنها یاد خدا آرامش بخش دلهاست.

امنیت؛ ابعاد و سطوح آن

امنیت به معنای فقدان تهدید است. رهایی‌سازی و آزادی مردم تحت عنوان افراد و گروه‌ها است. جستجوی «امنیت» به مفهوم کلی آزادی و رهایی از ترس و خطر و احساس ایمنی از هرگونه تهدید، یکی از نیازهای اولیه و اساسی انسان‌ها از آغاز زندگی اجتماعی بوده است. ایده «امنیت انسانی» که در آن احاد جامعه بشری، حریم خویش را از هرگونه تعرض و تهدیدی، آزاد، رها و ایمن حس کنند؛ آرمان والایی است که انسان‌ها همواره در انتظار نیل به آن هستند، به طوری که از منظر امام علی (ع) امنیت

به مثابه گوارا ترین نعمت، مایه رفاه زندگی و یکی از اهداف ذاتی و ماموریت‌های اساسی حکومت اسلامی می‌باشد. از دیر باز، مفهوم امنیت به معنای اعم و از جنگ جهانی دوم به این طرف، مفهوم امنیت ملی به معنای اخص، به عنوان یکی از مفاهیم اساسی و بنیادی مورد بحث و کنکاش اندیشمندان اجتماعی و محققان علوم اجتماعی و سیاسی و به مثابه ابزار سیاسی در دست نخبگان سیاسی و نظامی دولت‌ها قرار داشته است.

دنزن (۱۹۹۵) می‌گوید: امنیت، احساس آزادی از تهدیدات، اضطراب و خطر است. احساس ایمنی از صدمات احتمالی توسط دیگران است.

دانش پژوهان مختلف، با تأکید بر هر یک از تهدیدات فوق و نظایر آن، تعاریف اصطلاحی متعددی را در مورد مفهوم امنیت ارائه داده اند، ولی در اینجا یک تعریف نسبتاً کلی پیشنهاد می‌گردد: «امنیت در معنای عینی یعنی فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های کسب شده و در معنای ذهنی یعنی فقدان هراس از اینکه ارزش‌های مزبور مورد حمله قرار گیرد» (تدگور، ۲۰۰۶). در کل باید گفت، امنیت یکی از عناصر بنیادی بعد سیاسی نظم اجتماعی محسوب می‌گردد که دارای ابعاد متنوعی شامل ذهنی و عینی، داخلی و خارجی، فردی و جمعی می‌باشد و از لحاظ گستره نیز شامل حیطه‌های ملی، منطقه‌ای و جهانی است، از جنبه سطح به سطوح خرد و کلان تقسیم می‌شود. هر یک از این ابعاد، گستره و سطوح امنیت به نوبه خود به خرد ابعاد دیگری تقسیم می‌شود، برای مثال، امنیت در سطح خرد می‌تواند شامل امنیت جانی، امنیت مالی، امنیت فکری، امنیت بیانی، امنیت اخلاقی، امنیت شغلی و امنیت حقوقی باشد و امنیت در سطح کلان نیز می‌تواند زیرسطوح اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، نظامی و طبیعی یا زیست محیطی را دربرگیرد.

اهداف پژوهش

اهداف کلی: در این پژوهش رابطه بین عمل به باورهای دینی با امنیت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر مورد بررسی قرار گرفته است و همچنین شناسایی تفاوت دانشجویان دختر و پسر در میزان عمل به باورهای مذهبی و امنیت اجتماعی مد نظر بوده است.

اهداف جزئی پژوهش:

- ۱- شناسایی تفاوت دانشجویان دختر و پسر در میزان عمل به باورهای مذهبی.
- ۲- شناسایی تفاوت دانشجویان دختر و پسر در میزان برخورداری از امنیت اجتماعی.

روش تحقیق

طرح تحقیق پژوهش حاضر همبستگی می‌باشد و همچنین از روش علی - مقایسه ای برای مقایسه میانگین نمرات گروهها در متغیرهای مورد پژوهش نیز استفاده شده است.

جامعه آماری

در پژوهش حاضر جامعه آماری مورد مطالعه را کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر در نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۹۴-۹۵ تشکیل داده بودند که در محدوده سنی ۱۸ الی ۳۰ قرار داشتند.

4-Denzen

5- Ted Gurr

نمونه و روش نمونه گیری

نمونه آماری پژوهش حاضر شامل ۱۰۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر می باشد که با روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند .

ابزارهای جمع آوری اطلاعات

۱- مقیاس عمل به باورهای دینی

این مقیاس توسط نیلسون (۱۹۹۵) برای روش تحلیل عوامل ساخته شده است . که ۲۵ سوال دارد . مواد آزمون در چهار حوزه رفتار مذهبی شخصی ، رفتار مذهبی جمعی رفتار عمل و دینی می سنجد . ضریب آلفای کرونباخ مقیاس رفتار مذهبی و ایمان ۰/۹۰ گزارش شده است . ضریب آلفای رفتار مذهبی شخصی ۰/۸۸ ، رفتار مراسم دینی ۰/۸۸، رفتار عملی ۰/۸۹ و ایمان ۰/۹۵ گزارش شده برای محاسبه ضرایب اعتبار مقیاس عمل به باورهای دینی ، این مقیاس با مقیاس های دلسوزی (ترحم) و دلبستگی همبستگی دارد . این مقیاس با مقیاس دلسوزی همبستگی مثبت و با مقیاس دلبستگی رابطه منفی دارد .

۲- پرسشنامه امنیت اجتماعی

این پرسشنامه ۲۸ سوال دارد که توسط خود محققان طراحی و آماده شده است و با توجه به نیازهای روزمره دانشجویان به مساله امنیت و بویژه امنیت اجتماعی طراحی شده است. ضریب پایایی و باز آزمایی آلفای کرونباخ در این مطالعه ۰/۸۸ بدست آمد .

شیوه های جمع آوری اطلاعات

شیوه جمع آوری اطلاعات به صورت گروهی و در محل تحصیل دانشجویان صورت گرفته و بعد از مشخص شدن نمونه مورد نیاز ، به کلاسهای درس مراجعه کردیم و ابزارهای جمع آوری اطلاعات را در اختیار دانشجویان قرار دادیم . بعد از تکمیل پرسشنامه ها داده های خام وارد کامپیوتر شده و با نرم افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند

تجزیه و تحلیل اطلاعات :

این فصل شامل دو قسمت است

- ویژگی فردی دانشجویان

- تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه های تحقیق با استفاده از روش های مناسب آمار استنباطی

-توصیف ویژگی های فردی دانشجویان

متغیرهای مربوط به مشخصات فردی عبارتند از: جنسیت و توصیف متغیرها . با توجه به یافته های تحقیق توصیف هر یک از متغیرهای مربوط به مشخصات فردی به شرح جدول (۴-۱) می باشد.

جنسیت :

جنسیت آزمودنی های دانشجو در جدول و شکل ۴-۱ نشان داده ، که با توجه به آن میانگین جنسیت اعضای دانشجویان مرد ۴۷ نفر (۴۷ درصد) و زن ۵۳ نفر (۵۳ درصد) می باشند . که جمعاً ۱۰۰ نفر می باشند .

جدول (۴-۱) : توصیف جنسیت دانشجویان

جنسیت	تعداد	درصد
مرد	۴۷	۴۷٪
زن	۵۳	۵۳٪

کل	۱۰۰	۱۰۰٪
----	-----	------

توصیف متغیرهای تحقیق :

شاخص‌های آمار توصیفی گویای آن است که میانگین و انحراف معیار «عمل به باورهای دینی» به ترتیب ۹۱/۳۳ و ۱۶/۶۱ به دست آمده و میانگین و انحراف معیار «امنیت اجتماعی» به ترتیب ۸۶/۸۰ و ۱۶/۶۲ محاسبه شده است

جدول (۲-۴) : شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
عمل به باورهای دینی	۹۱/۳۳	۱۶/۶۱	۲۵	۱۲۴
امنیت اجتماعی	۸۶/۸۰	۱۶/۶۲	۲۸	۱۲۵

آزمون فرضیه‌ها:

فرضیه‌های این تحقیق شامل ۲ فرضیه می‌باشد که برای این دو فرضیه از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و آزمون t مستقل استفاده شده است. فرضیه‌های مربوط به این مبحث و آزمون آنها به شرح زیر می‌باشند.

فرضیه ۱: رابطه مثبت و معناداری بین عمل به باورهای دینی و امنیت اجتماعی در دانشجویان وجود دارد. داده‌های آماری حاصل از آزمون همبستگی فرضیه آماری در جدول شماره ۳-۴ نشان داده شده است.

جدول (۳-۴) : ماتریس همبستگی میان مولفه‌های تحقیق

مؤلفه‌ها	امنیت اجتماعی	تعهد	وحدت	هویت جمعی	توافق جمعی
عمل به باورهای دینی	* ۰/۵۰۵	* ۰/۴۵۸	* ۰/۴۵۸	* ۰/۴۲۸	* ۰/۴۹۴
رفتار مذهبی شخصی	* ۰/۵۱۵	* ۰/۷۲۷	* ۰/۴۵۷	* ۰/۴۴۱	* ۰/۵۱۳
رفتار مذهبی جمعی	* ۰/۴۱۴	* ۰/۷۹۴	* ۰/۳۷۸	* ۰/۳۳۶	* ۰/۴۳۳
رفتار عملی	* ۰/۴۳۸	* ۰/۹۳۶	* ۰/۳۸۵	* ۰/۴۳۳	* ۰/۳۸۱
رفتار دینی	* ۰/۴۶۹	* ۰/۶۸۳	* ۰/۴۲۴	* ۰/۳۵۸	* ۰/۴۹۲

* ($p < ۰/۰۵$)

همان‌گونه که در جدول ۳-۴ مشاهده می‌شود در بررسی رابطه بین عمل به باورهای دینی (رفتار مذهبی شخصی، رفتار مذهبی جمعی، رفتار عملی و رفتار دینی) و امنیت اجتماعی (تعهد، وحدت، هویت جمعی، توافق جمعی) در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، مقدار همبستگی کل ۰/۵۰۵ و ارزش P برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد. از این رو فرضیه صفر رد می‌شود و فرضیه تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. بنابراین بین عمل به باورهای دینی و امنیت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر رابطه معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه ۲: بین دو گروه از دانشجویان دختر و پسر از نظر عمل به باورهای دینی و امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

داده‌های آماری حاصل از آزمون T مستقل فرضیه آماری در جداول شماره ۴-۶ و ۴-۷ نشان داده شده است.

جدول (۴-۵): آزمون تفاوت معناداری متغیرهای تحقیق بین دانشجویان پسر و دختر

متغیرهای تحقیق	دانشجویان پسر		دانشجویان دختر		مقدار آماره t	سطح معناداری ی آماره t
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار		
عمل به باور های دینی	۹۲/۵۹	۱۹/۶۵	۹۰/۲۱	۱۳/۴۵	۰/۷۲	۱/۴۷۶
امنیت اجتماعی	۸۹/۱۹	۱۶/۸۸	۸۴/۶۸	۱۶/۲۵	۱/۳۶	۱/۱۷۷

با توجه به جدول (۴-۷) یافته‌ی تحقیق بازگوکننده آن است که تفاوت معناداری در دو متغیر «عمل به باور های دینی» و «امنیت اجتماعی» میان گروه‌های اجتماعی جنسی وجود ندارد. آماره آزمون T در خصوص دو متغیر فوق به ترتیب ۰/۷۲ و ۱/۳۶ محاسبه شده که به ترتیب از سطح معناداری ۰/۴۷۶ و ۰/۱۷۷ برخوردار می‌باشند و از آنجا که سطح معناداری دو متغیر در میان دانشجویان پسر و دختر بیش‌تر از ۰/۰۵ محاسبه شده، فرض صفر مورد تأیید قرار می‌گیرد. بنابراین آزمودنی‌های پسر و دختر امتیاز یکسان در «عمل به باور های دینی» و «امنیت اجتماعی» به دست آورده‌اند و از نظر آماری تفاوت معناداری در دو متغیر مذکور بین پسران و دختران مشاهده نمی‌شود. بنابراین، بین میانگین دو گروه از دانشجویان دختر و پسر از نظر عمل به باورهای دینی و امنیت اجتماعی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر تفاوت معناداری وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

در جوامع گذشته اقتدار، کنترل و نظارت اجتماعی نهادهای رسمی، نماد قدرت و امنیت به شمار می‌رفت ولی در دوران جدید، عنصر اصلی ثبات، نظم و امنیت به سرمایه اجتماعی، میزان پایبندی به ارزش‌ها و هنجارهای انسانی و به فضایل اخلاقی آن باز می‌گردد. در قرن نوزدهم، نهاد امنیت به وسیله قانون، تسلط خود را بر اندیشه‌های حاکمان هموار نمود و در طول قرن بیستم امنیت با رویکردی کاملاً سیاسی به طور تنگاتنگی با مفهوم بازدارنی ابزار حقوقی و پلیسی (دادرسی و امور داخلی) و تدابیر اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و به طور خاص نظامی (امنیت و دفاع) گره خورده است.

در بینش الهی و از منظر قرآن، یاد خداوند از آن رو که تأمین کننده سعادت انسان است، به اطمینان و آرامش دل می‌انجامد. عکس این معنا نیز درباره ترک ذکر الهی صادق است. از آن رو که ترک یاد خداوند، زمینه‌ساز شقاوت و بریده شدن از اصل خویش می‌شود و به از دست دادن سعادت می‌انجامد، تشویش خاطر، ناراحتی و اضطراب فرد را در پی می‌آورد (مصباح یزدی، ۱۳۸۲). قرآن کریم در بیش از ۱۲۰ آیه در سوره‌های مختلف درباره نماز، آداب، فضایل و اثرات آن نکات گوناگونی را متذکر شده که منجر به اثرات مثبت و فراوانی در نمازگزار می‌شود.

به طور کلی تحقیقات متعدد روان‌شناسان نشان می‌دهد که حالت روانی انسان با آشکار کردن مشکلات در حضور یک دوست صمیمی یا درمان‌گر رو به بهبود می‌رود. پزشک فرانسوی، الکسیس کارل ثابت کرد نماز موجب سلامت و نشاط روانی

و معنوی مشخصی در خانواده ها می شود و همین حالت است که احتمالاً منجر به شفای سریع برخی از بیماران در زیارتگاه ها و معابد می شود. سیرل بوت نظریه ویلیام جیمز را درباره تأثیر نماز مورد تأکید قرار داده و گفته است: (ما به واسطه نماز وارد انبار بزرگی از نشاط عقلانی و سلامت روانی می شویم که در شرایط عادی یارای وصول به آن نیست) (افروز، ۱۳۸۴).

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا (طه: ۱۲۴) «و هر کس از یاد من دل بگرداند، در حقیقت، زندگی دشواری خواهد داشت». کسی که اهمیت ذکر خداوند را بشناسد، به خوبی درمی یابد که روی گردانی از یاد خداوند، خسارت بزرگی است. اگر این حقیقت را درک کنیم که حیات دل انسان به ذکر خدا است، درمی یابیم کسی که از یاد خداوند روی گرداند، از حیات قلب محروم می ماند. افسردگی دل و آتش حرمان از حیات معنوی دل، هر لحظه او را می آزارد و حسرتی جانکاه بر دلش می نشاند. امام سجاد علیه السلام در دعای ابو حمزه ثمالی می فرماید: مَوْلَايَ بِذِكْرِكَ عَاشَ قَلْبِي وَ بِمُنَاجَاتِكَ بَرَدْتُ أَلَمَ الْخَوْفِ عَنِّي «ای مولای من، با یاد تو دلم زنده است و با مناجات تو، درد ترس (فراق) را از خود فرو می نشانم».

رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز فرموده است: يقول الله عزوجل إِذَا كَانَ الْغَالِبُ عَلَى الْعَبْدِ الْأَشْتَغَالَ بِبِي جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ وَ لَذَّتُهُ فِي ذِكْرِي فَإِذَا جَعَلْتُ وَ لَذَّتُهُ فِي ذِكْرِي عَشَقْتَنِي وَ عَشَقْتُهُ فَإِذَا عَشَقْتَنِي وَ عَشَقْتُهُ رَفَعْتُ الْحِجَابَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُ «خداوند فرمود: زمانی که دل مشغولی و توجه بنده به من باشد، لذتش را در یاد و ذکرم قرار می دهم (و محبتم را در دل او می افکنم) و وقتی لذتش در یاد من شد، عاشقم می شود و من نیز عاشق او می گردم و در آن هنگام که عشق دوسویه حاصل شد، حجاب میان خود و او را برمی دارم» (محمدی ری شهری، ۱۳۶۲).

غزالی یکی از دانشمندان اسلامی می گوید: «با ذکر، همه ترس ها از میان برمی خیزد و همه ناراحتی ها از آدمی سترده می شود. آن گاه که فرد به یاد خدا می افتد، قلبش با طمأنینه، آباد می شود و از خشنودی الهی سرشار می گردد؛ قلبی که پیش تر از ترس و یأس آکنده بود. لطف و توجه پروردگار، قلب ذاکر را زیر سایه خود قرار می دهد و انسان، به این یقین می رسد که رهیدن از ناراحتی های درونی، آسان و هموار است و می توان وسوسه های شیطانی را در هم کوبید و گمان های باطل را از خود دور ساخت. چنین فردی، همواره با خداست و از هیچ امری بیم ندارد و به هیچ عارضه ای روانی دچار نمی گردد. این حالت، به خاطر ثباتی که خداوند در دل او ایجاد می کند، به هم می رسد» (غزالی، ۱۳۷۰).

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در روایتی می فرماید: «ذکر الله شفاء القلوب؛ یاد خدا شفای دل هاست» (محمدی ری شهری، ۱۳۶۲).

پژوهش نشان می دهد که وقتی دانشجویان با خداوند متعال ارتباط معنوی دارد و با یاد او در عبادت مأنوس است، آرامش و امنیت بالایی دارد و نگرانی ها و تشویش ها را به وسیله ارتباط با خدا تعدیل می کند و به سبب پیوند با آن اقیانوس بی کرانه رحمت و عظمت، به اطمینان و آسایش می رسد. پیوند با جان جانان و خالق زمین و آسمان و انیس وحشت زدگان که سرچشمه هر گونه کمال است، زمینه ساز هر خیر و رحمت و علت تمام شادکامی ها و سعادت مندی ها است. این نتیجه، بدان سبب است که انسان به طور فطری خواهان سعادت است و اساساً وجود همین انگیزه فطری در درون انسان است که سبب می شود او درصدد تکامل برآید. باید گفت دانشجویانی که گرایش به نماز دارند از اعتماد به نفس و کنترل درونی بالایی و از هیجان خواهی کم تری برخوردارند.

فرضیه اول مطالعه پیش بینی می کرد که بین عمل به باورهای دینی با امنیت اجتماعی دانشجویان رابطه مثبت وجود دارد. نتایج بدست آمده نشان می دهد که بین متغیر عمل به باورهای دینی با امنیت اجتماعی رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. نتایج بدست آمده نتایج مطالعات حسین اکبر (۱۳۷۷)، خاتونی (۱۳۷۶)، رضانی (۱۳۸۰)، موسوی و همکاران (۱۳۸۰)، جیمز و مانویل می (۱۹۹۳)، لیدنتال و همکاران (۱۳۷۰)، اشتارث (۱۳۷۱)، جلیوند (۱۳۷۸)، مالتی (۱۹۹۵)، فرانسیس و پیرسون (۱۹۹۳)، خداپناهی و خوانین زاده یزدی (۱۳۷۹) راسموس و چارمن (۱۹۹۵)، کونیک و همکاران (۱۹۹۸)، لوین و

واندریول (۱۹۸۹) دونهی و بنسون (۱۹۹۵)، کلدبورت (۱۹۹۳) کونیک (۲۰۰۱)، مالت بی ودای (۲۰۰۴) لوین و آندره پول (۱۹۹۱) فرانسیس و همکاران (۱۹۹۵)، موش و هنداول (۱۹۹۷)، سرگلزاری، بهدانی بیکر و گورساج (۱۹۸۲) کونیک، سوربرگ و کرال (۱۹۸۸)، لو و هاندال (۱۹۹۵)، رایینز و فرانسیس (۱۹۹۶) و فرانسیس و استابز (۱۹۸۷) و یراسینگ و تیرمان (۱۹۹۴)، آلوارادو، تمبلر، برسل، و تومان (۱۹۹۵) بهرامی (۱۳۷۹)، پارک، کوهن و هرب (۱۹۹۰)، اسلامی (۱۳۷۶)، بیت، آرگیل (۱۹۹۷)، گورسپاح (۱۹۸۸)، ولف (۱۹۹۷)، باکر و گورساج (۱۹۸۲) و باستون و همکاران (۱۹۹۳) هم خوانی دارد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که افراد دارای مذهب درونی سعی دارند رویدادها را به شکل مثبت تر و به شکل آزمایشهای الهی در نظر گیرند و در نتیجه آنها را فرصتی برای رشد و پیشرفت به شمار آورید. این افراد به دلیل قابلیت‌هایی که دارند سعی می‌کنند تا از الگوهای شخصیتی مشابه چون سرسختی روان شناختی برای مبارزه با بحران‌های زندگی استفاده کنند. با توجه به صفات مطرح شده در خصوص افراد دارای مذهب درونی، این افراد توانایی بهتری برای مقابله با فشار روانی و رویدادهای زندگی دارند. به علاوه، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افراد دارای مذهب درون زاد موقعیت آزمایش را به صورت مذهبی توصیف می‌کنند. در حالی که افراد غیر مذهبی چنین موقعیتی را به شکل غیر مذهبی توصیف می‌نمایند. در مکانیزم موجود در رفتارهای مذهبی، آرام‌سازی و تخلیه هیجانی نیز از عوامل اصلی تاثیر گذار بر امنیت اجتماعی می‌باشد (دونهی و بنسون، ۱۹۹۵). در مجموع احتمالاً تاثیر مثبت مذهب بر امنیت اجتماعی به دلایل زیر است:

مذهب به مرگ و زندگی انسان معنا می‌بخشد. ۲- مذهب موجب امیدواری می‌شود و خوشبینی افراد را افزایش می‌دهد. ۳- مذهب به افراد مذهبی نوعی احساس کنترل و کارآمدی می‌بخشد که ریشه‌خداایی دارد و می‌تواند کاهش یافتگی کنترل شخصی را جبران کند. ۴- مذهب نوعی سبک زندگی سالم تر برای افراد تجویز می‌کند که بر سلامتی و امنیت اجتماعی تاثیر مثبت دارد. مذهب مجموعه‌ای از هنجارهای اجتماعی مثبت است که اطاعت از آن موجب تایید، پشتیبانی و پذیرش از سوی دیگران می‌شود. مذهب نوعی احساس فراطبیعی به شخص می‌دهد که بدون تردید تاثیر روان شناختی دارد. همچنین نتایج ضریب همبستگی چند متغیری به روش ورود نشان داد که عمل به باورهای دینی در دانشجویان قوی ترین متغیرها برای پیش بینی اختلال روانی بوده است.

بین عمل به باورهای دینی با امنیت اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد.

یکی از فرضیه‌ها عبارت بود از اینکه بین دو گروه از دانشجویان دختر و پسر از نظر عمل به باورهای دینی و امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

نتایج بدست آمده نشان داد که تفاوت معنی داری بین میانگین نمرات گروهها در متغیر ذکر شده وجود ندارد. در تبیین نتیجه بدست آمده می‌توان گفت که آزمودنیهای مورد مطالعه در این تحقیق عموماً در محدوده‌ی سنی ۲۰ الی ۲۸ ساله قرار داشتند و همین با توجه به پراکندگی پایین جامعه آماری مورد مطالعه، به علت محدود بودن مطالعه حاضر به دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر باعث افزایش تشابه عدم معنی داری تفاوت میانگین نمرات پس دو گروه از دانشجویان پسر و دختر را در متغیر امنیت اجتماعی و عمل به باورهای دینی در پی داشت.

منابع

الف) فارسی

- ۱- احمدی، علی (۱۳۷۴). "روانشناسی شخصیت از دیدگاه اسلامی". تهران، چاپخانه، ۱۷۳.
- ۲- پناهی، علی احمد (۱۳۸۴)، آرامش در پرتو نیایش، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی .
- ۳- جلیوند، محمد امین (۱۳۷۸). "بررسی رابطه نماز با اضطراب، دانشگاه اسلامی"، سال دوم، شماره هشتم .
- ۴- جوادی آملی آیت ا. (۱۳۷۸). "انتظار بشر از دین"، انتشارات صحیفه قم، ص ۲۴
- ۵- جیمز ویلیام (۱۳۷۲). "دین و روان (چاپ دوم)"، ترجمه مهدی قائمی تهران؛ انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، صفحه ۳۳ تا ۳۶.
- ۶- خدایپناهی، محمد کریم و خوانین زاده سر یزدی، مرجان (۱۳۷۹). "بررسی نقش ساخت شخصیت در جهت گیری مذهبی دانشجویان". مجله روانشناسی، شماره ۱۴، ۲۰۴، ۱۸۵.
- ۷- خسروی، زهره (۱۳۷۸). "بررسی تاثیر نماز بر اختلالات روانی نوجوانان". فصلنامه دانشگاه اسلامی، سال دوم شماره هشتم.
- ۸- روحی عزیزی، مهتاب و مریم روحی عزیزی (۱۳۸۰)، «تأثیر نماز به عنوان یکی از ارکان دین مبین اسلام بر سلامت جسمی - روانی نسل جوان»، خلاصه مقالات اولین همایش بین المللی نقش دین در بهداشت روان، تهران، معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- ۹- شریفی، طیبه، مهربانی زاده، هنرمند و شکرکن، حسین (۱۳۸۴). "نگرش دینی و سلامت روانی و شکیبایی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز". اندیشه و رفتار، شماره ۱، ۸۹-۹۹.
- ۱۰- شولتز، دوان و الن شولتز، سیدنی (۱۳۸۰). "نظریه های شخصیت"، (مترجم: یحیی سید محمدی). تهران، انتشارات نشر ویرایش .

- ۱۱- شهبازی، آناهیتا (۱۳۷۵). "بررسی رابطه جهت گیری مذهبی درونی و برونی با سلامت روانی". پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تربیت معلم.
- ۱۲- مطهری، مرتضی (۱۳۸۵)، فلسفه اخلاق، تهران، صدرا.
- ۱۳- مطهری، مرتضی (۱۳۷۳). "مقدمه بر جهان بینی اسلامی"، جلد اول. انسان و ایمان. چاپ دهم. تهران، صدرا.

ب) غیر فارسی

- 14-Denzin , Norman .K, (1995). The Cinematic Society , London, SAGE Pub.
- 15-Dnaho, P.A. (1985). The effect of pilgrimage on anxiety, depression and religious attitude. England; Psychological - Medicine. May; vol 12(2):291 _ 294.
- 16-Fry,P(1990).A Factor Analytic investigation of home-bounded Elderly individuals Concerns about death and dying and their coping Responses.Journal of clinical Psychology,46(6),737-748.
- 17- Gartz, D.B., Sherrill, K.A., etal. (1991). Associations between Dimensions of religious commitment and mental health. American Journal of Psychiatry, 149. 557-9.
- 18-Koenig, H.G. (1994). The Relationship Between Judeo Christian Religion and Mental Health Among Middle - aged and Older Adults, Durham, NC, U.S.A.; Advances, Fall; Vol 9(4): 33-39.
- 19- koenig, H.G. (1998) Religious Attitudes and Practices of Hospitalized Medically Ill Older Adults. International journal of Geriatric Psychiatry. 13(4) p213 - 224.